

Wojenne losy nauczycieli z Popowa Głowieńskiego

Czesław Gos, Stanisław Gibas i Kazimierz Foks. Łączyło ich wiele. Byli nauczycielami w Szkole Powszechnej w Popowie Głowieńskim, patriotami – oddanymi Polsce i gotowymi ponieść za Nią ofiarę z własnego życia. Oto ich wojenne losy. Jakże tragiczne.

Czesław Gos urodził się 20 lutego 1903r. we wsi Łaś, parafia Szelków, powiat makowski, jako syn Szymona i Rozalii z domu Tarczyńska. We wrześniu 1919r. wstąpił do kl. III gimnazjum prywatnego w Makowie Mazowieckim, do ukończenia kl. VI. Z powodu złej sytuacji materialnej nie mógł dalej się kształcić. Jesienią 1923r. ukończył 10-cio tygodniowy kurs metodyczno-praktyczny w Łowiczu. Jeszcze w czasie kursu został mianowany na stanowisko nauczyciela szkoły w Domaradzynie, gm. Lubianków, po ukończeniu kursu został przeniesiony do szkoły w Gawronkach, gm. Lubianków. Od 1 października do 2 grudnia 1924r. odbywał służbę wojskową w Skierniewicach. 16 listopada 1927r. złożył egzamin uzupełniający przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Warszawie. 1 listopada 1930r. obejmuje kierownictwo 4-klasowej Szkoły Powszechnej w Popowie Głowieńskim¹. W czasie jego kadencji m. in. poświęcono w 1934r. nowy gmach szkolny, gdzie nauka odbywa się do dnia dzisiejszego². Czesław Gos był kawalerem, nie posiadał żadnej rodziny, zamieszkiwał jako sublokator u Stanisława Grzegorzycy³. Nadchodzi 1 września 1939r. Wybucho II wojna światowa. Czesław Gos nie zainauguruje roku szkolnego 1939/1940. Nie uczyni tego także miesiąc później. 11 września, wraz z 5-ciomą innymi rodakami, zostanie zamordowany przez Wehrmacht w Karnkowie⁴. Pochowany na cmentarzu w Starym Waliszewie⁵. Jego miejsce pochówku jest znane. Stanisława Gibasa i Kazimierza Foksa niestety nie.

Był styczniowy dzień w 1944r. Rozpoczyna się seria aresztowań żołnierzy AK oraz ludności z Głowna, Łowicza i okolic. To efekt zaprzaństwa dwóch arcyzdrajców – Mariana Puchalskiego i Kazimierza Kobiereckiego⁶. Jednym z aresztowanych⁷ jest urodzony 17 lipca 1913r.⁸ w Łązku k. Śliwice⁹ żołnierz AK **Stanisław Gibas**, syn Piotra i Zuzanny z domu Ossowska. W roku 1936 kończy Seminarium Nauczycielskie Męskie w Bydgoszczy i zostaje nauczycielem w tym mieście. Z kroniki szkolnej 1939/1940 Szkoły Powszechnej w Popowie Głowieńskim dowiadujemy się, iż Stanisław Gibas został wysiedlony z Bydgoszczy, a uczył języka niemieckiego. W dniu 25 września 1940r. zawarł on związek małżeński z Jadwigą z domu Grzegorzycy, córką Stanisława – zamordowanego przez Wehrmacht w dniu 11 września 1939r. w Karnkowie¹⁰. Po aresztowaniu Stanisław Gibas zostaje przewieziony do Łowicza, później na Pawiak i w dniu 28 stycznia 1944r.¹¹ rozstrzelany pod murem

¹ Kronika szkolna Szkoły Powszechnej w Popowie Głowieńskim.

² Strona internetowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Popowie Głowieńskim. Historia <http://www.szkolapopow.pl/historia.html/>.

³ Notatka z dnia 27 lutego 1971r., znajdująca się w aktach śledztwa prowadzonego przez Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich (OKŁ Ds. 185/67).

⁴ Kłos Tomasz: *Zapomniana zbrodnia Wehrmachtu – Karnków 11.IX.1939r.*, Biuletyn Nasza Gmina Głowno 2022, nr 2, s. 20.

⁵ Nie sporządzono aktu zgonu.

⁶ Kłos Tomasz: *Kazimierz Kobierecki – rzecz o zdrajcy*, Wieści z Głowna i Strykowa, 2023, nr 3, s. 23 i nr 4, s. 23-24.

⁷ Wśród aresztowanych byli m. in.: Stępniaś Antoni (nauczyciel, ppor. AK), Zuchowicz Bolesław (nauczyciel, ppor. AK), Kittel Józef (nauczyciel, komendant Rejonu AK Głowno), Tomczak Tadeusz (dowódca Kedywu w Głownie), Niedzielski Feliks (burmistrz Łowicza) /Lesiakowski Krzysztof: *Głowno w okresie okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Głowno: dzieje miasta*, pod red. Nartonowicz-Kot M., Łódź 2010, s. 293.

⁸ Muzeum Więzienia Pawiak jako datę urodzenia podaje 17 lipca 1914r.

⁹ Śliwice znajdowały się wtedy w prowincji państwa pruskiego - Prusy Zachodnie. W II Rzeczypospolitej położone były w województwie pomorskim.

¹⁰ Kłos Tomasz: *Zapomniana zbrodnia Wehrmachtu...*

¹¹ Obwieszczenie Dowódcy SS i Policji w Dystrykcie Warszawskim z dn. 29-01-1944 r. o rozstrzelaniu 100 osób (wcześniej skazanych na karę śmierci i przewidzianych tymczasowo do ułaskawienia) w odwecie za napady na Niemców w dn. 17-25 stycznia 1944 r. w gminie Skolimów i w Warszawie.

domu przy Al. Jerozolimskich 31 w Warszawie¹². Symboliczny grób Stanisława Gibasa znajduje się na cmentarzu w Starym Waliszewie, w miejscu spoczynku pomordowanych przez Wehrmacht w dniu 11 września 1939r. w Karnkowie. Wujkiem Stanisława Gibasa /bratem Mamy/ był dr Paweł Ossowski, urodzony 9 grudnia 1878r. w Śliwicach, wybitny działacz narodowy na Pomorzu Nadwiślańskim, senator RP w latach 1928 - 1930, pierwszy starosta chełmiński, adwokat i notariusz w Chełmnie i Toruniu. Aresztowany przez gestapo na początku wojny, zmuszony do ciężkich przymusowych robót, został rozstrzelany 28 października 1939r. w Barbarce k. Torunia¹³.

Foks Kazimierz urodził się 11 lutego 1914r. w Kalenicach, parafia Pszczonów. Był synem Józefa i Marianny z domu Kruk. Ukończył Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie w Łowiczu. Został nauczycielem w Szkole Powszechnej w Popowie Głowieńskim. Kronika szkolna 1940/1941 informuje o jego powrocie do Szkoły, w której urzędował przed wybuchem wojny i objęciu także funkcji opiekuna sklepika szkolnego. „Spalony” – poszukiwany przez Puchalskiego i Kobiereckiego, ppor. Kazimierz Foks ps. „Sierp”, przyjął dowództwo oddziału bojowego AK¹⁴. Zmierzający na pomoc Powstaniu Warszawskiemu oddział „Maszynisty” w dniu 16 sierpnia 1944r. został otoczony w Lasach Chlebowskich. Ranny Kazimierz Foks dostał się do niewoli i już w Chlebowie był torturowany. Wstrząsającą relację po zebraniu informacji podaje Jan Różycki, ps. „Szpada” - dowódca AK z Kalenic¹⁵. *„Schwytni partyzanci...powiązani byli drutami i zamaltretowani, musieli leżeć twarzami do ziemi. Kruk /gajowy/ był świadkiem znęcania się nad Sierpem, który ze związanymi do tyłu rękami przywiązany był do koła młocarni. Koło to pociągał co chwilę jeden Niemiec, a drugi bił związanego Sierpa”*. Nie znamy miejsca śmierci ppor. Kazimierza Foksa. Najprawdopodobniej zmarł w więzieniu¹⁶. Jego symboliczny grób znajduje się na cmentarzu w Pszczonowie¹⁷¹⁸. Bratem Kazimierza był zmarły 22 marca 2003r. ks. Franciszek Foks - Prałat Kanonik Kapituły Metropolitalnej Warszawskiej, pochowany na Powązkach¹⁹.

Wspomina Eugenia Szymczak z domu Perzyńska z Karnkowa: *„W czasie wojny, pewnego dnia, przybiegł do mojego Taty, Michała Perzyńskiego, nauczyciel tutejszej szkoły Pan Foks. Został ostrzeżony przed aresztowaniem i wymknął się Niemcom. Wieczorem odszedł do partyzantów. Foks był ładnym, rozwichrzonym blondynem. Mieszkał z żoną Lucyną u teścia Feliksa Grzegorzcyka. Niestety, tego samego dnia, aresztowano Stanisława Gibasa, także nauczyciela z Popowa, męża Jadwigi, córki Stanisława Grzegorzcyka. Gibasowie mieli córkę Irenę, która była niezwykle podobna do Taty – szczupłutka, wysoka”*.

Wraca pamięcią Irena Kaszuba z domu Gibas: *„Byłam wówczas półtorarocznym dzieckiem i w mojej pamięci nie zachował się obraz Taty, znam go tylko z opowiadań i kilku ocalałych w rodzinie zdjęć. Całe życie towarzyszył mi olbrzymi żal, że nie ma Go przy mnie i że nie mogę przywołać w pamięci jego postaci. Bardzo długo wypierałam fakt, że Tata nie żyje, wyobrażałam sobie, że gdzieś jest, że może jest chory, może stracił pamięć, ale na pewno wróci. Z opowiadań Babci wiem, że po aresztowaniu Taty, gdy tylko ubrano mnie i wypuszczono na dwór stałam na drodze i wypatrywałam*

¹² /[https://pl.wikipedia.org/wiki/Egzekucje_uliczne_w_Warszawie_\(1943%E2%80%931944\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Egzekucje_uliczne_w_Warszawie_(1943%E2%80%931944)); Lesiakowski Krzysztof: *Główno w okresie okupacji hitlerowskiej...*, s. 293.

¹³ Szerzej o Pawle Ossowskim: Jarosław Maciej Zawadzki: *Senator Paweł Ossowski (1878—1939)*, [w:] *Rozstrzelana niepodległość. Ofiary zbrodni pomorskiej 1939*, pod red. Cerana Tomasza, Toruń 2020, s. 67-73.

¹⁴ Kłosiński Antoni, ps. „Kozak”: *Opis działalności i walk Oddziału Partyzanckiego Nr 21 Armii Krajowej pod dowództwem Stanisława Borowskiego ps. „Maszynista”*, maszynopis, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego.

¹⁵ Przytacza ją Lucjan Zieliński /dowódca AK w Obwodzie Łowicz/: *Oddział partyzancki „Maszynisty”*, maszynopis, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego.

¹⁶ Agdar 7: *Oddział „Maszynisty”*, <https://dobroni.pl/post/odzial-maszynisty-f573743>

¹⁷ <http://mogily.pl/pszczonow/znani-zmarli>

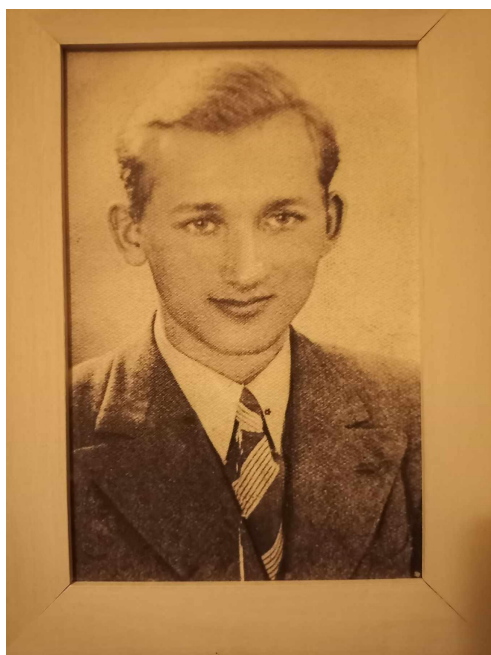
¹⁸ Z ankiety Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce dowiadujemy się, że Stanisław Foks, nauczyciel, został biciem zamordowany w Bobrowej. Pochowanie odbyło się na miejscu bicia, po ekshumacji przeniesiono zwłoki na cmentarz.

¹⁹ Szerzej o ks. Franciszku Foksie: Irena Świerdzewska: *Odszedł ksiądz "Franio"*, Niedziela warszawska 16/2003, <https://www.niedziela.pl/artukul/14498/nd/Odszedl-ksiadz-Franio>

czy Tatuś wraca. Babcia mówiła też, że po aresztowaniu Taty mieliśmy nocne naloty gestapo. Sprawdzali, czy przypadkiem nie ukrywa się gdzieś Piotr Gibas brat mojego Taty, również nauczyciel, z którym Tata był szczególnie związany. Niemcy nie chcieli uwierzyć w jego śmierć²⁰. Ponieważ jestem bardzo podobna do Taty, zdarzało się, że osoby które znały mojego Tatę w tamtych czasach, mówiły mi o tym. Kiedyś od przygodnie spotkanej w autobusie kobiety dowiedziałam się, że Stanisław Gibas uczył ją geografii. Potem poznałam Panią Jadwigę Godziszewską, która działała w Armii Krajowej na terenie powiatu łowickiego. Powiedziała, że jestem tak podobna do Taty, że to nie może być pomyłka, że знаła go, że spotykali się w wiosce między Głownem i Łowiczem, przyjeżdżał na spotkania rowerem, a wiosną 1942 roku bardzo szczęśliwy opowiadał, że urodziła mu się córeczka. Jasnym promykiem w tej historii losu Stanisława Gibasa są jego potomkowie: trzech wspaniałych wnuków, dziesięcioro prawnuków, troje praprawnuków.”.

Trzy różne postacie. Trzy różne, lecz tak samo smutne koleje życia. Cześć i chwała Bohaterom!

Tomasz Kłos

Stanisław Gibas

Irena Gibas

²⁰ Ppor. Piotr Gibas zginął 21 września 1939r. w Warszawie, jako dowódca plutonu 2 komp. ckm 62. p.p.włkp.

Odpis

Odpis.
Kustrowe Seminarium Kanaryielskie Męskie w Bydgoszczy

Życiorys.

Urodziłem się dnia 17. lipca 1913 roku
w Łątku powiat świecki woj. pomorskie. Rodzice
moi Piotr i Kurama z domu Ossowska pracowali
na roli.

Po skończeniu Szkoły Powszechnej wstąpiłem
do Seminarium Kanaryielskiego Męskiego w By-
dgoszczy, a w roku 1936 ukończyłem toż Semi-
narium uzyskując prawo nauczania. z powodu
złego stanu zdrowia w wojsku nie służyłem.
Od roku 1936 do 1938 pracowałem jako nauczyciel
wsienny w szkole wsiennej w Bydgoszczy
i w Łęczycy a w roku 1938 zostałem saanga-
rowany jako nauczyciel Szkoły Powszechnej w By-
dgoszczy. Od dnia 18. listopada 1939 roku pracuję
w charakterze nauczyciela w powiecie Iowickim.
We wrześniu 1940 roku ożeniłem się i zamieszkałem
z żoną w Papowie.

Stanisław Gibas

Papów - Lub. 12. II. 1941. r.

Życiorys sporządzony przez Stanisława Gibasa w dniu 12 lutego 1941r.

Mój życiorys
Urodziłem się dnia 11 lutego 1914 roku we wsi Kalenice
gminie Łyszkowice. Rodzicami moimi są Józef i Marianna
malcówkowie Foks drobni robotnicy od najdawniejszych lat
zamieszkali w rodzinnej wsi Kalenice.

Lata dzieciństwa spędziłem niezbyt wesoło, gdyż zamieszki
wojenne wpływały niekorzystnie na stan materialny moich
rodziców.

W ósmym roku życia zacząłem uczęszczać do jednoklaso-
wej szkoły Powszechnej w Kalenicach, lecz już w drugim
roku nauki przeniósłem się do 7^{mis} klasowej Publicznej
szkoły Powszechnej w Łyszkowicach. W nauce nie miałem
poważniejszych trudności - w każdym roku otrzymywałem
promocję do następnej klasy.

Po ukończeniu szkoły Powszechnej wstąpiłem w 1929
roku na pierwszy kurs Państwowego Seminarium Nau-
czyielskiego w Łowiczu.

W 1934 roku zdałem egzamin dyplomowy na nauczy-
ciela szkół powszechnych.

Na podstawie dyplomu zostałem przyjęty do Dywizyj-
nego Kursu Podchorążych Rezerwy w 18 p.p. w Skierniewicach,
gdzie obecnie konczę służbę wojskową. Po skończeniu służby
wojskowej zmuszony jestem szukać zajęcia, gdyż bardzo
złe warunki materialne rodziców nie pozwalają mi na
dłuższe utrzymywanie się przy nich bez pracy.

Kazimierz Foks

Ładuce dnia 14-VI-1935 roku.

Życiorys sporządzony przez Kazimierza Foksa w dniu 14 czerwca 1935r.

Czesław Gos

Zyciorys.

Urodziłem się w dniu 20 lutego 1903 r. w Łasi, gm. Sielce, pow. makowskiego. Początkowe nauki pobierałem w miejscowej szkole w Łasi, a potem uczyłem się prywatnie. We wrześniu 1919 r. wstąpiłem do kl. III gimnazjum prywatnego w Orlakowie Starowieckim, gdzie uczyłem się przez lat cztery, t.j. do czasu ukończenia kl. III. Ze względu na brak możliwości dalszego kształcenia się, z braku funduszy, postanowiłem poświęcić się zawodowi nauczycielskiemu. W jesieni 1923 r. ukończyłem 10-cio tygodniowy metodyczno-praktyczny kurs w Łowiczu. W czasie pobytu na kursie zostałem zamianowany na stanowisko nauczyciela two klasowej publicznej szkoły powszechnej w Domaradynie, gm. Lubianków, pow. łowickiego. Po ukończeniu kursu otrzymałem dekrét przeciwnie do two klasowej publicznej szkoły powszechnej w Gawronkach, gm. Lubianków, pow. łowickiego. W dniach od 23 do 27 września

Zyciorys sporządzony przez Czesława Gosa

Odpis

Państwowa Komisja Egzaminacyjna
dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych
w Łowiczu (stronę szkolny warszawski).
Nr. 165 / 1932

Swiadectwo
praktycznego egzaminu
na nauczyciela publicznych szkół powszechnych.

Pan Gos Czesław
urodzony dnia 20 lutego 1903 r. w Łasi,
(powiat makowski, województwo warszawskie),
religji (wyznania) rzymsko-katolickiej, tymczasowy nauczyciel
3 klasowej publicznej szkoły powszecznej
w Popowie, (powiat łowicki, województwo
warszawskie), dopuszczony do praktycznego egzaminu
na nauczyciela publicznych szkół powszechnych po raz
pierwszy, zdał go w dniu 13 lutego 1932 roku na podstawie
orzeczenia z dnia 14 grudnia 1928 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i C. P. str. 1, par. 3)
z wynikiem ogólnym dostatecznym.

P. Gos Czesław uzyskał te same kwalifikacje
zawodowe do ustalenia w publicznych szkołach powszechnych
w myśl art. 7 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej
z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. str. 28, par. 258 i str. 53, par. 512).
W Łowiczu, dnia 13 lutego 1932 r.

Egzaminatorowie:
1-1 Cz. Metyliński
1-1 Leopold Miasny
1-1 J. Gregory

Prezes Komisji Egzaminacyjnej
1-1 J. Perzywa

Zuspektor Szkolny w Łowiczu
1-1 Leopold Miasny

W zgodności z oryginałem
stwierdzam

Łowicz dn. 12 1932 r.

Skala stopni: Bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny.

